

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Розглянуто основні напрями державного регулювання та проведені дослідження нормативно-правових актів в сфері інноваційної діяльності. Визначено проблеми інноваційного розвитку, які можуть бути вирішені на основі внесення змін до законів за цілеспрямованої державної інноваційної політики

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інноваційна політика

Постановка проблеми. У сучасному світі наука та інновації відіграють провідну роль у розвитку економіки будь-якої країни. Значення науки полягає у розробленні і впровадженні технологій високого прогресивного характеру, а інновації як процес та результат повинні забезпечувати їх ефективне просування у виробництво та господарське життя. Глобальні виклики, особливо останніх років, зміни у суспільно-політичному житті України гостро поставили питання активізації динамічного інноваційного розвитку, що надасть можливість повноцінно інтегруватися у світовий науковий простір, створити передумови зростання конкурентоспроможності української економіки та забезпечить економічний та соціальний розвиток. Усі проблеми, які виникають перед підприємствами, що здійснюють інноваційну діяльність пов'язані переважно з недосконалістю українського законодавства в сфері інноваційної політики та свідчать про необхідність дослідження правових, економічних та організаційних засад державного регулювання інноваційної діяльності, які передбачені Законами України. У зв'язку із чим виникає необхідність ретельного вивчення, систематизації чинної нормативно-правової бази та формування сучасних підходів до державного регулювання інноваційними процесами в суспільстві

Стан вивчення проблеми. Для більшості підприємств інновації є головним фактором розвитку. Ось чому сьогодні характерним є зростання кількості наукових праць, в яких досліджуються інноваційна діяльність, інноваційні процеси та інноваційний розвиток. У своїх дослідженнях, зарубіжні науковці основний акцент роблять не на ціновому механізмі конкуренції, а на інноваційних процесах, пов'язаних з поліпшенням загальноекономічного та конкурентного потенціалів підприємства. Вітчизняні науковці також намагаються обґрунтувати національні інноваційні пріоритети, знайти дієві механізми залучення та ефективного використання інновацій.

Об'єктивно обумовлений розвиток суспільних відносин змушує державу вирішувати проблеми, які виникають у національних товаровиробників, у процесі їх діяльності на окремих ринках таких, як ринки матеріальних ресурсів, палива та енергії. Процеси глобалізації економіки призводять до зміни ролі держави у регулюванні національної промислової системи. Насамперед це стосується визначення пріоритетних напрямів та організації державної підтримки виробників конкурентоспроможної продукції. Проте, економічна ситуація, яка склалась в Україні є надзвичайно складною. Серед сукупності причин, що стримують перехід України на шлях інноваційного економічного зростання, чи не найголовнішою є низька інноваційна активність та відсутність обґрунтованої системи державної підтримки інноваційної діяльності підприємств.

Стратегія досягнення високої конкурентоспроможності в економічно розвинених країнах світу спрямована на посилення інноваційних процесів в економіці як основної передумови для створення її конкурентних переваг та збереження наявних технологічного, промислового, соціального розривів з країнами, що розвиваються.

Мета дослідження полягає у розгляді чинної системи державного регулювання у сфері інноваційної діяльності та визначенні основних проблем інноваційного розвитку, які виникають через її недосконалість, а також у формуванні напрямів, що можуть внести позитивні зміни у чинну систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями питань впливу держави на активізацію інноваційної діяльності підприємств України займаються такі науковці, як В. Александрова, А. Гальчинський, В. Геєць, С. Ілляшенко, М. Йохна, П. Перерва, Д. Покришка, Н. Чухрай,

Л. Федуллова та інші. Проте, зростаюча кількість нормативно-правових актів у сфері інноваційної діяльності, залишає проблему державного регулювання цим напрямом надзвичайно актуальною.

Викладення основного матеріалу. Накопичений у світовій економіці досвід щодо ефективної інноваційної діяльності дозволяє зробити певні висновки.

По-перше, створити конкурентні переваги для країни можна лише за умови ефективної інноваційної політики, яка передбачає впровадження нових продуктів, технологій та нових методів організації виробництва.

По-друге, виробити конкурентоспроможну інноваційну політику можна лише за умови державної підтримки пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу.

По-третє, розвиток науково-технічного прогресу безпосередньо пов'язаний із якістю освіти та науки. Забезпечити високі показники в цих сферах суспільного життя без реальної підтримки з боку держави фактично неможливо.

По-четверте, реалізація всього вище означеного є можливою лише за наявності відповідного механізму реалізації державної інноваційної політики.

У відповідності до вищевикладеного можна сформулювати концепцію інноваційної політики держави, яка полягає в неухильній та послідовній орієнтації на комплексний процес створення, розповсюдження та використання нових ідей, іншими словами – орієнтація на закінчений процес науково-технічних нововведень, нових технологій та нової техніки.

Держава як інститут законодавства та права, працюючи в науковій та інноваційній сферах, покликана сформулювати цілі інноваційної політики та власні пріоритети в цій сфері. Цілями наукової та інноваційної політики на загальнодержавному рівні, як правило, виступають:

- 1) формування пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу для забезпечення адекватного внеску науки та техніки у розвиток економіки країни;
- 2) забезпечення прогресивних зрушень у сфері матеріального виробництва;
- 3) підвищення конкурентоспроможності національного продукту та національних товаровиробників на світовому ринку;
- 4) зміцнення безпеки та обороноздатності держави через застосування нових передових технологій;
- 5) поліпшення екологічного стану країни за рахунок впровадження безвідходного екологічно чистого виробництва;
- 6) збереження та розвиток діючих наукових шкіл.

Проте чинне в Україні законодавство не відповідає наведеним вище постулатам.

Так, одним із перших, у нормативно-правових актах незалежної України, визначення поняття "інноваційна діяльність" наводиться у Законі України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 р. Відповідно до цього Закону, інноваційна діяльність – це "одна з форм інвестиційної діяльності здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу." [1]. Дане визначення проіснувало досить довго і набуло свого сучасного змісту лише після прийняття 4 липня 2002 р. Верховною Радою України Закону "Про інноваційну діяльність". Відповідно до цього Закону інноваційна діяльність – це "діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг" [2]. Нова дефініція визначає інноваційну діяльність ширше, розглядаючи її як окремий вид діяльності, а не одну з форм чи підвид, надає їй ознак самостійності, відносної незалежності.

Згідно Закону України "Про інноваційну діяльність" (зі змінами від 08 вересня 2011 р.), "законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із законів України "Про інвестиційну діяльність", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про наукову і науково-технічну експертизу", "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків", "Про спеціальну економічну зону "Яворів", "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", цього Закону та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері" [2].

Відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність", "головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції" [2]. Досягнення поставленої мети можливе лише при орієнтації економіки України на інноваційний шлях розвитку, що реалізується на основі державного регулювання інноваційної діяльності через:

– визначення і підтримку пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та формування і реалізацію державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;

– створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;

– захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;

– фінансову підтримку виконання інноваційних проектів;

– стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;

– встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;

– підтримку функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Закон України "Про інноваційну діяльність" передбачає конкретні заходи фінансової підтримки суб'єктів інноваційної діяльності для виконання ними інноваційних проектів, а саме:

– повне безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) повного безвідсоткового кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів;

– часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

– повна чи часткова компенсація (за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів) відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

– надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

– майнове страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України "Про страхування".

Закон окремо визначає джерела фінансування інноваційної діяльності. Зокрема, це кошти Державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних та юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України. Для здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності документом передбачається створення спеціалізованих державних небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ, що створюється і підпорядковується спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади

(органам місцевого самоврядування). Саме держава має забезпечити стимулювання інноваційної діяльності, ефективне використання коштів державного та місцевого бюджетів на підтримку інновацій та уникнення зловживань несумлінних суб'єктів інноваційної діяльності [2].

Закон України "Про інноваційну діяльність" визначає інструменти довгострокового та короткострокового регулювання інноваційної діяльності. Фінансова підтримка науково-технічної та інноваційної діяльності потребує значних вкладень, які мають довгий термін окупності. При цьому, у підприємств власних коштів не вистачає, в бюджетах усіх рівнів частка витрат на інноваційну діяльність критично низька, а фінансово-кредитні установи не зацікавлені у наданні довгострокових кредитів.

Значну увагу при реалізації інноваційної політики потрібно приділити саме кредитуванню. Ресурсна підтримка банків є надзвичайно важливою, але необхідно зазначити, банківська система України ще не в змозі забезпечити достатній обсяг довгострокових інвестицій. Кредитування ж на тривалий термін є занадто дорогим та небезпечним для стійкості не лише самого банку, а й системи в цілому.

На наш погляд, банківське кредитування може стати головним елементом фінансування системи будь-якої країни і набуває особливої актуальності при переході економіки на інноваційний шлях розвитку. В Україні процес розвитку довгострокового банківського кредитування стримують наступні фактори: висока облікова ставка Національного Банку; високі відсоткові ставки по кредитам; обмежений обсяг довгострокових ресурсів значною мірою через недовіру населення банківським вкладам; відсутній реальний законодавчий захист прав кредитора при високому рівні ризику; відсутність надійної системи страхування ризиків.

На сьогодні, підприємства, що здійснюють інноваційну діяльність відповідно до законодавства, можуть розраховувати або на власні кошти, або на бюджетну підтримку. Проте, статтями першої редакції Закону України "Про інноваційну діяльність" було визначено особливості в оподаткуванні та митному регулюванні інноваційної діяльності, які згодом були виключені з документу на підставі Законів України про Державний Бюджет на 2003, 2004, 2005 роки. При перегляді державного бюджету у березні 2005 р. були скасовані статті 21 і 22 Закону України "Про інноваційну діяльність" та відмінено пільги, що надавалися Законом України "Про спеціальний режим інноваційної та інвестиційної діяльності технологічних парків". Можна стверджувати, що в Законі переважно визначається лише певна термінологія та зазначаються механізми впливу держави на інноваційні процеси, але ці заходи насправді не реалізуються. Спроба підтримки та стимулювання усіх без винятку інноваційних проектів є передчасною, з огляду, хоча б, на відсутність джерел фінансування.

Закон України "Про інноваційну діяльність" потрібно вдосконалити, передбачивши в ньому дієві механізми стимулювання інноваційної діяльності підприємств, зокрема тих, які займаються реалізацією визначених державою пріоритетних напрямів.

Згідно Закону, пріоритетними напрямами інноваційної діяльності в Україні визначено "науково і економічно обґрунтовані та визначені відповідно до цього Закону напрями провадження інноваційної діяльності, що спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень".

Пріоритетні напрями інноваційної діяльності поділяються на стратегічні (затверджуються ВРУ на період до 10 років) та середньострокові (період до 5 років).

Закон "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 08 вересня 2011 року встановлює стратегічні пріоритети на 2011 – 2021 роки серед яких, зокрема, освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії, освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки, освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і

з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій, технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу, впровадження нових технологій та обладнання медичного обслуговування, лікування, фармацевтики, широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища, розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [6].

Варто зазначити, що пріоритетні напрями інноваційної діяльності передбачені цим Законом мало відрізняються від тих, які були визначені Законом "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 16 січня 2003 року, відмінним переважно є лише формулювання. Більша увага, що правда, у законі 2003 року приділялася машинобудуванню, металургії, розвитку біотехнологій, окремим напрямом виділяли – розвиток інноваційної культури суспільства [5]. Необхідність інноваційного розвитку таких сфер, як сільське господарство, технологічні системи, хімічна промисловість, медицина, електроенергетика визначається, як правило, лише численними нормативно-правовими актами, що не забезпечують дієвих змін.

Адже, як свідчать дані статистики, підприємства продовжують використовувати застарілі технології. У 2010 р. найстаріші технології використовувалися саме на підприємствах хімічного виробництва (7,7), де понад третину складала технології віком більше 10 років; з надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльності у сфері культури та спорту (7,6), де майже 90% технологій віком 6 років і більше; в організаціях, що виконують дослідження і розробки (6,2 і 42%), у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів (6,1 і 42,6%), виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води (6,0 і 43,9%) [8]. Усі вищезазначені галузі були визначені Законом як пріоритетні, проте, так і не отримали достатньої модернізації, не кажучи, вже про інноваційний розвиток.

Визначення та декларування пріоритетних напрямів державної інноваційної політики не здатне забезпечити державі ефективний інноваційний розвиток. У державі мають бути створені дієві механізми реалізації визначених напрямів. Державне регулювання не повинно обмежуватися лише створенням нормативно-законодавчої бази, податкової політики, залученням інвестицій, не менш важливе значення має і інформаційне забезпечення. Адже підприємства, які здійснюють інноваційну діяльність (планують займатися) повинні бути захищені, мати змогу отримати різні види підтримки (від консультування – до фахової експертизи) тощо. Важливим інструментом на шляху інформаційного забезпечення інноваційно-активних підприємств має стати Інтернет, що здатний забезпечити швидкий та ефективний обмін інформацією та удосконалити процес комерціалізації новацій.

Сьогодні інноваційна діяльність потребує все більшого методологічного та практичного опрацювання, адже зарубіжний досвід не завжди може бути адаптований до реалій української економіки. Вчені, у своїх наукових дослідженнях, намагаються знайти нові шляхи забезпечення конкурентоспроможності економіки України, сформувати механізми ефективного залучення та використання інновацій, визначити ризики та мінімізувати їх вплив, в зв'язку з чим, варто розглянути Закони, які регулюють наукову діяльність.

Закон України "Про наукову та науково-технічну діяльність" покликаний врегулювати відносини, пов'язані з науковою і науково-технічною діяльністю та створювати умови для підвищення ефективності наукових досліджень і використання їх результатів для забезпечення розвитку усіх сфер суспільного життя. Визначеними суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності є: вчені, наукові працівники, науково-педагогічні працівники, а також наукові установи, наукові організації, вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, громадські наукові організації.

Відповідно до Закону наукова та науково-технічна діяльність – це "інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань..." [3]. Основними формами наукової діяльності є фундаментальні та прикладні наукові дослідження, а науково-технічної – науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а

також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання [3].

У цьому розрізі цікавим є розгляд Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" від 11 липня 2001 р. зі змінами і доповненнями від 09 вересня 2010 р. Пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки на період до 2020 року у Законі передбачено: фундаментальні дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави; інформаційні та комунікаційні технології; енергетика та енергоефективність; раціональне природокористування; науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань; нові речовини та матеріали. Визначені пріоритетні напрями не лише не суперечать іншим нормативно-правовим актам, але частково дублюються у Законі України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" в редакції як від 16 січня 2003 р., так і від 08 вересня 2011 р. [7].

Визначення нормативно-правовими актами України необхідності розвитку науки, техніки та технологій, свідчить про розуміння представниками органів законодавчої влади потреби створити та забезпечити умови для інноваційного розвитку економіки. Проте, одне лише декларування за роки незалежності України, без використання дієвих механізмів стимулювання та підтримки інноваційного розвитку нечисленної кількості підприємств, які все ще намагаються підтримати та забезпечити конкурентоспроможність власної продукції на міжнародному ринку завдяки інноваційній складовій, не дає змоги підприємствам подолати внутрішню кризу, що склалася через втрату значних ринків збуту після розпаду СРСР.

Аналіз обсягів виконаних наукових та науково-технічних робіт у фактичних цінах характеризується значними темпами зростання – за період з 2001 по 2010 роки, збільшення відбулося більш ніж у 4 рази – з 2275,0 млн грн у 2001 р. до 9867,1 млн грн у 2010 р. [8]. Дане зростання зовсім не означає підвищення рівня наукомісткості та конкурентоспроможності економіки, адже частково воно було спричинене підвищенням цін та інфляцією.

Світовий досвід показує, що питома вага витрат на науку і науково-технічні дослідження у валовому внутрішньому продукті країни має складати не менше 2-3%. В Україні ж питома вага виконаних наукових та науково-технічних робіт у ВВП з року в рік зменшувалася і у 2010 році становила лише 0,9% [8].

Варто зазначити, що попри недостатність обсягів виконаних наукових та науково-технічних робіт, кількість кандидатів та докторів наук в економіці України з року в рік зростає. Щороку кількість докторів наук зростає в середньому на 500 чоловік, а кандидатів – на 3500 (у 2010 р. відбулося найменше за останні роки зростання чисельності кандидатів наук, лише на 2831 особу). Якщо у 2001 році кількість докторів наук становила 10603, а кандидатів – 60647 осіб, то станом на кінець 2010 р. їх чисельність зросла приблизно на 40% і склала 14418 та 84000 осіб відповідно. Проте, кількість інституцій, які виконують наукові дослідження і розробки, починаючи з 2006 р. продовжує зменшуватися, приблизно на 3-4% в рік, у 2010 р. їх залишилося 1303 організації [8].

За даними прес-служби Міністерства освіти і науки, молоді і спорту, в Україні з 1992 року до 1 квітня 2011 року зареєстровано 315804 охоронні документи. Кожен місяць зростає кількість нових заявок на об'єкти промислової власності. Тільки протягом березня 2011 року до Установи надійшло 4490 заявок, з яких, на винаходи – 437, корисні моделі – 1079, знаки для товарів і послуг – 2837. Зареєстровано у березні 2358 охоронних документи. Проте, дуже низькою залишається кількість фактично використаних патентних інновацій, яка зумовлена передусім недосконалим вирішенням нормативно-правових проблем економічного стимулювання інноваційної творчості. Між тим, зростання кількості зареєстрованих охоронних документів на об'єкти промислової власності, а також підвищення правової освідченості населення призводить до зростання попиту на проведення наукової та науково-технічної експертизи [8].

У зв'язку з цим, в Україні досить широкого розповсюдження набуває Закон України "Про наукову і науково-технічну експертизу". Згідно Закону, наукова і науково-технічна експертиза визначається як "діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз та оцінка науково-технічного рівня об'єктів експертизи і підготовка обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо таких об'єктів". Норми законодавства України про наукову експертизу досить довгий час застосовувалися рідко, але в останні роки на них все частіше посилаються учасники судового процесу – розповсюдженням є призначення правової експертизи (наприклад для тлумачення умов договору). Проводити даний вид експертизи мають право науково-дослідні організації та установи, вищі навчальні заклади, інші організації та окремі юридичні і фізичні особи, які акредитовані на цей вид діяльності [4].

Крім основних аспектів українського законодавства, в умовах тотальної глобалізації економічних процесів слід зауважити, що за рівнем і формам підтримки у світовій практиці прийнято виділяти державні стратегії активного втручання, децентралізованого регулювання та змішані. У першому випадку держава бере на себе більшу частину функцій управління і відповідно забезпечує концентрацію необхідних ресурсів, визначає принципи та механізми їх розподілу, несе відповідальність за ефективне їх використання. У другому випадку вона надає значну свободу дій недержавним структурам, залишаючи за собою тільки незначну частину функцій регулювання, переважно по відношенню до макроекономічних процесів в інноваційній сфері.

Змішана стратегія використовується в країнах, де в економіці значну частину складає державний сектор, і держава зацікавлена у підтримці високого експортного потенціалу даного сектору. По відношенню до державних організацій, держава використовує стратегію активного втручання, до інших – стратегію децентралізованого регулювання. Така модель є притаманною Швеції.

Тактичні аспекти інноваційної політики пов'язані з процесом реалізації інноваційної політики на мікрорівні, а саме: укріпленням інноваційного потенціалу компанії, підвищенням якості продукції та ефективності виробництва.

Також слід зазначити, що засоби впливу держави в області інноваційної діяльності можна поділити на прямі та непрямі.

До прямих заходів державного впливу в інноваційну діяльність підприємств слід включити:

– адміністративно-відомчі (пряме дотаційне фінансування, що здійснюється згідно із спеціальними законами, які приймаються з метою безпосереднього сприяння інноваційному розвитку);

– програмно-цільові (конкретне фінансування інновацій через державні цільові програми підтримки інновацій: державні контракти на придбання тих чи інших товарів та послуг, кредитні пільги щодо здійснення інновацій, заходи щодо кооперації промислових корпорацій в галузі НДЕКР та кооперації університетів з промисловістю).

Сутність непрямих заходів втручання держави в інноваційну сферу полягає у стимулюванні безпосередньо інноваційних процесів та створенні позитивного загальногосподарського та соціально-політичного клімату для новаторської діяльності. Непрямі методи поділяються за такими напрямками:

1) лібералізація податкового та амортизаційного законодавства;

2) законодавчі норми;

3) створення спеціальної інфраструктури.

Проте саме ці заходи не мають відображення у чинному законодавстві України, що регулює інноваційну діяльність підприємств.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Все викладене вище дає нам можливість зробити певні висновки щодо теоретичних та практичних аспектів формування та здійснення інноваційної політики:

1) інноваційна політика у широкому розумінні – це діяльність держави, пов'язана із забезпеченням умов створення конкурентоспроможних новацій (товарів, послуг, технологій, організаційних структур тощо) з їх подальшою комерціалізацією та використанням;

2) державна політика в інноваційній сфері може реалізовуватися в одному з чотирьох видів (політика "технологічного поштовху", політика ринкової орієнтації,

політика соціальної орієнтації, політика структурної перебудови господарського механізму) або бути компліментарною цим видам;

3) інноваційна політика може реалізовуватися через інноваційну стратегію і тактику. Інноваційна стратегія знаходить свій прояв у реалізації довготривалих великомасштабних науково-технічних програм, спрямованих на задоволення стратегічних та соціальних потреб суспільства, за допомогою ефективного механізму матеріально-фінансового забезпечення та відповідної інфраструктури. Інноваційна тактика уявляє з себе процес реалізації інноваційної політики держави на мікрорівні, тобто на рівні окремих суб'єктів підприємницької діяльності, що знаходить свій прояв у посиленні інноваційного потенціалу підприємства, підвищенні якості його продукції та ефективності виробництва в цілому, та мезорівні, тобто на рівні окремих галузей, розвиток яких держава визнає пріоритетним;

4) інноваційну стратегію, що здійснює держава, можна класифікувати за рівнем і формам підтримки (активного втручання децентралізованого регулювання та змішані) та за методами впливу на інноваційну діяльність (прямого та непрямого втручання).

На сьогодні законодавча база у сфері інновацій, незважаючи на чисельність нормативно-правових актів, не здатна забезпечити достатній рівень регулювання інноваційного розвитку. Досі не вирішеними залишаються питання стимулювання інноваційної діяльності та витрат на наукові дослідження та розробки, реалізація політики інноваційних пріоритетів держави, використання можливостей та переваг держави та окремих підприємств на шляху інноваційного розвитку. Для цього потрібно внести зміни до чинних законів та прийняти нові, щоб встановити відповідальність усіх без винятку органів виконавчої влади за реалізацією визначених державою пріоритетів і забезпечити координацію дій на загальнодержавному рівні.

Список використаних літературних джерел:

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://achees.com.ua/useful-information/laws/16-laws/39-010-06-25-11-13-34.html>.
2. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04 липня 2002 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T020040.html.
3. Закон України "Про наукову та науково-технічну діяльність" від 13 грудня 1991 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12/page>.
4. Закон України "Про наукову і науково-технічну експертизу" від 10 лютого 1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/51/95-D0%B2%D1%80>.
5. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 16 січня 2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/433-iv>.
6. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 08 вересня 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurisconsult.in.ua/zakoni-ukrajini/13-pro-prioritetni-napryami-innovatsijnodiyalnosti-v-ukrajini>.
7. Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" від 11 липня 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>.
8. Офіційний сайт Держкомстату України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

КОВАЛЬЧУК Світлана Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри маркетингу Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси:

- інноваційна діяльність;
- маркетинг.

ГОЛУБОВСЬКА Оксана Анатоліївна – аспірант кафедри маркетингу Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси:

- маркетинг інноваційної діяльності;
- інновації в маркетингу.

Стаття надійшла до редакції: 14.07.2012 р.